

Ustawa o świadku koronnym. Komentarz

Przejdź do produktu na www.ksiegarnia.beck.pl

Ustawa o świadku koronnym

z dnia 25 czerwca 1997 r. (Dz.U. Nr 114, poz. 738 ze zm.)

Tekst jednolity z dnia 22 lipca 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1197)

Art. 1. [Zakres stosowania]

1. Przepisy ustawy stosuje się w sprawach o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego.

2. Przepisy ustawy stosuje się także w sprawach o przestępstwa określone w:

- 1) art. 228 § 1 i 3–6, art. 229 § 1 i 3–5, art. 230 § 1, art. 230a § 1, art. 231 § 1 i 2, art. 250a § 1 i 2, art. 258 oraz art. 296a § 1, 2 i 4 Kodeksu karnego;
- 2) art. 46 ust. 1, 2 i 4, art. 47 oraz art. 48 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. z 2016 r. poz. 176).

Spis treści

	Nb
1. Wersja pierwotna przepisu art. 1	1
2. Nowelizacja z 2006 r.	2
3. Ustawa o sporcie	3
4. Aktualny katalog przestępstw	4
5. Brak wymogu wyroku	5
6. Formy stadialne	6
7. Formy zjawiskowe	7
8. Brak definicji pojęć zorganizowanej grupy i związku	8
9. Branie udziału	9
10. Zorganizowana grupa przestępcza	10
11. Związek przestępczy	11
12. Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko między- narodowej przestępczości zorganizowanej	12

13. Decyzja ramowa 2008/841/WSiSW w sprawie zwalczania przestępczości zorganizowanej	13
14. Wyłączenie możliwości zastosowania przepisów ustawy wobec osób kierujących	14
15. „Podwójna rola” świadka koronnego	15
16. Świadek koronny a „mały świadek koronny”	16

1 1. Wersja pierwotna przepisu art. 1. Artykuł 1 ustawy z 25.6.1997 r. o świadku koronnym (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1197 ze zm.), określający zakres jej zastosowania przeszedł szereg zmian (przeprowadzono siedem jego nowelizacji). W pierwotnym brzmieniu przepisy ŚwKorU miały zastosowanie w sprawach o przestępstwa popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw:

- 1) określonych w art. 134, 148 § 1–3, art. 163 § 1 i 3, art. 164 § 1, art. 165 § 1 i 3, art. 171 § 1, art. 173 § 1 i 3, art. 204 § 4, art. 223, 252 § 1–3, art. 253, 263 § 1 i 2, art. 280–282, 299 § 1–6 oraz w art. 310 § 1, 2 i 4 KK;
- 2) przeciwko mieniu, powodujących znaczną szkodę;
- 3) skarbowych, powodujących znaczne uszczuplenie należności Skarbu Państwa;
- 4) wytwarzania, przetwarzania i obrotu środkami odurzającymi lub substancjami psychotropowymi;
- 5) określonych w art. 21 i 23 ustawy z 2.12.1993 r. o oznaczaniu wyrobów znakami skarbowymi akcyzy (Dz.U. Nr 127, poz. 584 ze zm. – obecnie uchylona).

2 2. Nowelizacja z 2006 r. Nowelizacją dokonaną ustawą z 22.7.2006 r. o zmianie ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 149, poz. 1078) zmodyfikowano znacząco przepis art. 1, otwierając katalog przestępstw, do których można stosować instytucję świadka koronnego, uzasadniając to następująco: „Podstawowym argumentem przemawiającym za istnieniem zamkniętego katalogu przestępstw, których dokonania można dowodzić zeznaniami świadka koronnego, była potrzeba ograniczenia stosowania tej niewątpliwie szczególnej instytucji tylko do zwalczania najgroźniejszych zorganizowanych grup przestępczych, dopuszczających się najpoważniejszych przestępstw. Takie rozwiązanie powodowało jednak trudności w praktycznym stosowaniu ustawy, a w szczególności:

- 1) konieczność wszczynania i prowadzenia postępowań przygotowawczych przeciwko świadkowi koronnemu o czyny o znacznie

- niższej szkodliwości społecznej, które popełnił w ramach grupy lub związku, ale nie są wymienione w katalogu, co wydaje się nieuzasadnione i nieracjonalne;
- 2) niepełny obraz przestępczej działalności członków grupy lub związku, gdyż świadek koronny nie ma obowiązku, pod groźbą utraty przywilejów, składania zeznań dotyczących przestępstw spoza katalogu, co w konsekwencji powoduje, że cel stosowania tej instytucji określony w art. 3 ust. 1 pkt 1 ŚwKorU nie może zostać osiągnięty;
 - 3) zasadnicza sprzeczność między – wynikającym z powyższego przepisu – obowiązkiem świadka do przekazania organowi prowadzącemu postępowanie wszystkich informacji, które mogą przyczynić się do: ujawnienia okoliczności przestępstwa, wykrycia pozostałych współsprawców, ujawnienia dalszych przestępstw lub zapobieżenia im, przy niestosowaniu w myśl art. 8 ŚwKorU uprawnień świadka wynikających z art. 182–185 KPK, a uprawnieniem do zaniechania przez podejrzanego dostarczania organowi dowodów (art. 74 § 1 KPK);
 - 4) nieuwzględnienia stosowania, zgodnie z art. 11 § 2 KK, kumulatywnej kwalifikacji prawnej, w przypadku, gdy świadek koronny popełnił przestępstwo, które równocześnie wyczerpuje znamiona czynu wskazanego w katalogu i tam niewymienionego.

Zmiany pozwoliły także na wykorzystanie dowodu z zeznań świadka koronnego w sprawach o wszystkie przestępstwa mające charakter terrorystyczny. Katalog przestępstw korupcyjnych uzupełniono o przypadki korupcji w sektorze gospodarki i profesjonalnych zawodów sportowych, tak bulwersujących opinię społeczną. Według projektodawcy nie ma obaw, że proponowana zmiana art. 1 ŚwKorU spowoduje nadużywanie instytucji świadka koronnego, tym bardziej że przyjęty system kontroli wniosku pozwoli na skuteczne eliminowanie wniosków niezasadnych” (uzasadnienie do rządowego projektu ustawy z 5.6.2006 r. o zmianie ustawy o świadku koronnym, druk sejmowy Nr 651, Sejm RP V kadencji). W rezultacie omawiany przepis uzyskał brzmienie zbliżone do dzisiejszego.

Nowelizacja z 2006 r. dokonała jeszcze jednej niezwykle istotnej zmiany – sprawiła, że ŚwKorU stała się „bezterminowa” – początkowo miała obowiązywać trzy lata, następnie okres ten przedłużano (zob. uwagi do art. 27).

3. **Ustawa o sporcie.** Obecne brzmienie przepisu art. 1 zostało 3 ustalane nowelizacją dokonaną przez art. 62 ustawy z 25.6.2010 r.

o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857 ze zm.). W pierwotnym jej projekcie przestępstwa miały być umieszczone bezpośrednio w KK, w wyodrębnionym rozdziale (Rozdział XXXIIa „Przestępstwa przeciwko zasadom rywalizacji sportowej”; uzasadnienie do projektu ustawy, druk sejmowy Nr 2313, Sejm RP VI kadencji).

- 4 4. Aktualny katalog przestępstw.** Obecnie – jak wskazano wyżej – przepis art. 1 zawiera katalog otwarty przestępstw, w przypadku popełnienia których można zastosować instytucję świadka koronnego. Wynika to z brzmienia ust. 1 ŚwKorU, zgodnie z którym ustawę stosuje się w sprawach o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego. Oznacza to, że instytucja świadka koronnego może znaleźć zastosowanie w każdej sprawie, której przedmiotem jest przestępstwo (zarówno z KK, jak i z innych ustaw – np. z ustawy z 29.7.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 852) lub przestępstwo skarbowe (czyli – stosownie do art. 53 § 2 KKS – czyn zabroniony stypizowany w KKS, zagrożony karą grzywny w stawkach dziennych, karą ograniczenia wolności lub karą pozbawienia wolności), jeżeli tylko zostało ono popełnione w zorganizowanej grupie przestępczej albo w związku przestępczym. Jednocześnie jednak art. 1 ust. 2 ŚwKorU zawiera enumeratywne wyliczenie przestępstw, w których można zastosować instytucję świadka koronnego, bez wymogu popełnienia ich w zorganizowanej grupie lub związku.

Chodzi tu o przestępstwa:

- 1) łapownictwa czynnego i biernego (art. 228 § 1 i 3–6 i art. 229 § 1 i 3–5 KK);
- 2) płatnej protekcji (art. 230 § 1 KK);
- 3) łapownictwa czynnego za pośrednictwem (art. 230a § 1 KK);
- 4) przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków (art. 231 § 1 i 2 KK), z wyjątkiem działania nieumyślnego;
- 5) łapownictwa biernego i czynnego za głosowanie w określony sposób (art. 250a § 1 i 2 KK);
- 6) udziału w zorganizowanej grupie lub związku (art. 258 KK);
- 7) łapownictwa „menedżerskiego” (art. 296a § 1, 2 i 4 KK);
- 8) korupcji sportowej (art. 46 ust. 1, 2, 4 ustawy z 25.6.2010 r. o sporcie, t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1468 ze zm.);
- 9) nieuczciwego udziału w zakładach sportowych (art. 47 SportU);
- 10) płatnej protekcji w sporcie (art. 48 ust. 1 i 2 SportU).

5. **Brak wymogu wyroku.** Jak trafnie zauważa *M. Gabriel-Węglowski* „użytego w art. 1 ust. 1 sformułowania «przestępstwo popełnione» nie należy utożsamiać z wymogiem stwierdzenia zaistnienia przestępstwa w wymiarze formalnoprocesowym, a więc poprzez prawomocny wyrok sądu. To bowiem właśnie proces karny, w którym dopuszczony zostaje dowód z zeznań świadka koronnego, ma doprowadzić do ustalenia w ramach procedury karnej, czy i do jakiego doszło przestępstwa oraz czy osoba o to przestępstwo podejrzana, a następnie oskarżona, dopuściła się go. Dla zastosowania instytucji świadka koronnego wystarczające jest powstanie uzasadnionego podejrzenia zaistnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 1 ŚwKorU, niezależnie czy podejrzenie to stanowi asumpt do wszczęcia postępowania przygotowawczego w trybie art. 303 KPK, czy też ujawnia się już w toku postępowania” (*M. Gabriel-Węglowski*, Ustawa o świadku koronnym. Komentarz. Zarys instytucji w Europie, Lex/el. 2011, kom. do art. 1, pkt 5).

6. **Formy stadialne.** Przez użycie pojęcia „popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego” ustawodawca daje wyraźnie do zrozumienia, że ustawę można zastosować w przypadku, gdy grupa lub związek popełniła jedno przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, bez względu na formę stadialną – czyli nawet w formie przygotowania (jeżeli jest to czyn zabroniony, do którego popełnienia – w świetle ustawy – karalne jest przygotowanie), a tym bardziej – usiłowania. Jednocześnie jednak – z uwagi na wskazanie w katalogu zawartym w przepisie art. 1 ust. 2 pkt 1 ŚwKorU przestępstwa z art. 258 KK (zakładania lub brania udziału w zorganizowanym związku albo grupie przestępczej) – możliwość sięgnięcia po środek dowodowy w postaci świadka koronnego istnieje nawet jeżeli grupa czy związek nie zdążyły jeszcze popełnić jakiegokolwiek przestępstwa czy przestępstwa skarbowego (por. *M. Gabriel-Węglowski*, Ustawa o świadku koronnym, kom. do art. 1, pkt 6).

7. **Formy zjawiskowe.** Oczywiście jest również, że dla zastosowania 7 omawianej instytucji nie ma też znaczenia forma zjawiskowa czynu zabronionego (sprawstwo, współsprawstwo, sprawstwo polecające, sprawstwo kierownicze, pomocnictwo, podżeganie).

8. **Brak definicji pojęć zorganizowanej grupy i związku.** Pojęciami zorganizowanej grupy albo związku ustawodawca posługuje się 8 zarówno na gruncie omawianej ustawy, jak i KK, nigdzie jednak ich

nie definiując. W związku z tym ciężar wyjaśnienia tych pojęć spadł na barki doktryny i judykatury.

- 9 **9. Branie udziału.** Branie udziału polegać może na wspólnych akcjach przestępczych, ich planowaniu, odbywaniu spotkań, uzgadnianiu struktury, wyszukiwaniu kryjówek, posługiwaniu się pseudonimami, zdobywaniu zaopatrzenia potrzebnego grupie lub związkowi do realizacji założonych celów, a także na podejmowaniu czynności mających uniemożliwić wykrycie sprawców. Tu zaliczyć także należy dzielenie łupów pochodzących z przestępstw [Z. *Ćwiąkowski*, w: *W. Wróbel*, *A. Zoll* (red.) i in., *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. 212–277d*, Warszawa 2017, kom. do art. 258–259, pkt 8].
- 10 **10. Zorganizowana grupa przestępcza.** Jak wskazał SA w Poznaniu, zorganizowaną grupę przestępczą tworzą co najmniej trzy osoby, których celem jest popełnienie określonych przestępstw lub też ogólnie popełnianie przestępstw o luźnym związku, m.in. bez stałych ról, w każdym razie o większym określeniu ról niż przy współsprawstwie (por. wyr. z 25.3.1999 r., II AKa 45/99, *Legalis*). „Istotnie zorganizowana grupa przestępcza musi składać się z co najmniej trzech osób. Nie oznacza to jednak, że za przestępstwo określone w art. 258 § 1 KK muszą być skazane co najmniej trzy osoby. Możliwe jest skazanie nawet jednej osoby, jeżeli ustalone zostało, że wypełniła ona znamiona przestępstwa określonego w tym przepisie. Inni członkowie zorganizowanej grupy mogą zostać skazani w innym postępowaniu (także przed sądem innego kraju), ale nie jest to niezbędne. Ustalenia, że dana osoba działała w zorganizowanej grupie przestępczej, dokonuje samodzielnie sąd w postępowaniu przeciwko tej osobie i nie musi w tym celu dysponować wyrokami skazującymi dalszych członków grupy” (post. SN z 20.12.2006 r., IV KK 300/06, *Legalis*). „Istnienie grupy, o której mowa w art. 258 § 1 KK nie wymaga «specjalnej wewnętrznej struktury». Niemniej przepis art. 258 § 1 jest na tyle jednoznaczny w swej wymowie, że nie pozwala penalizować przynależności do każdej grupy osób połączonych celem popełnienia przestępstwa. Nawet wtedy, gdy role tych osób w popełnieniu przestępstwa, a także sposób podziału osiągniętych z niego korzyści zostały wcześniej określone i zróżnicowane. Nie ulega jakiegokolwiek wątpliwości, że «zorganizowanie» oznacza w języku polskim ułożenie czegoś w pewne formy, podporządkowanie regułom, normom, wprowadzenie do czegoś ładu i organizacji.

Karalny jest zatem udział tylko w takiej grupie przestępczej, której struktura cechuje się wymaganym przez KK zorganizowaniem. Progiem karalnego zorganizowania grupy przestępczej będzie istnienie między jej członkami chociażby niewysokiego, ale widocznego stopnia powiązań organizacyjnych i hierarchicznych. W ukształtowanym i utrwalonym orzecznictwie SN i sądów apelacyjnych przyjmuje się, że przejawem tego rodzaju powiązań jest istnienie wyodrębnionego ośrodka decyzyjnego (przywództwa), skoordynowany sposób działania, w miarę stabilny podział zadań i funkcji wewnątrz grupy, pewna trwałość, planowanie przestępstw, zabezpieczanie potrzeb grupy. To, że celem działania oskarżonych było czerpanie korzyści z uprawiania prostytucji przez inne osoby nie oznacza, iż tworzyli zorganizowaną grupę przestępczą” (wyr. SA w Katowicach z 16.7.2009 r., II AKa 150/09, Legalis). „Przestępstwo przynależności do zorganizowanej grupy przestępczej jest przestępstwem formalnym. Do wypełnienia jego znamion wystarczające jest samo stwierdzenie tej przynależności, nawet bez konieczności wykazania popełnienia w ramach tej grupy jakichkolwiek czynów zabronionych. Dla odpowiedzialności karnej nie robi różnicy, czy udział w grupie jest czynny czy bierny. Do przypisania przynależności do grupy wystarczające jest stwierdzenie, że sprawca przystąpił do grupy ze świadomością jej celu i form działania, gotowy poddać się panującej w grupie dyscyplinie i brać udział w prowadzonej działalności. Wystarczy pozostawać w strukturze grupy, nawet nie pełniąc funkcji i nie wykonując żadnych zadań, a tylko jakieś czynności pomocnicze. Strona podmiotowa tego przestępstwa obejmuje obie formy umyślności. Wystarczające jest, że sprawca ma świadomość istnienia grupy, akceptuje jej cele i co najmniej godzi się na ich przestępczą realizację. Nie musi znać szczegółów organizacji, osób ją tworzących, mechanizmów funkcjonowania” (wyr. SA w Krakowie z 26.11.2008 r., II AKa 168/08, Legalis).

„Ustawodawca nie określił minimalnego czasu wymaganego do wypełnienia znamienia «udziału w zorganizowanej grupie». Grupa taka może powstać dla popełnienia już tylko jednego przestępstwa. Do dokonania czynu z art. 258 § 1 KK dojdzie także (nawet) wtedy, gdy nie zostanie popełnione przestępstwo, dla którego grupa została zorganizowana. Przestępstwo z art. 258 § 1 KK jest bowiem przestępstwem tzw. formalnym (bezsukutowym), polegającym tylko na określonym zachowaniu się (branie udziału w zorganizowanej grupie)” (wyr. SN z 16.1.2008 r., IV KK 389/07, Legalis).

Udział w zorganizowanej grupie przestępczej, mającej na celu popełnienie przestępstwa, jest przestępstwem formalnym. Do wypełnienia znamion tego typu przestępstwa wystarcza sama bierna przynależność, bez popełnienia innych czynów zabronionych. Jest to przestępstwo o charakterze trwałym, gdyż stan bezprawny utrzymuje się tak długo, jak długo trwa przynależność do grupy i nie wymaga dokonywania innych działań (wyr. SN z 8.2.2011 r., IV KK 124/2010, Legalis).

Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyr. z 16.11.2017 r. (II AKa 178/17, Legalis) wskazał: „Zorganizowana grupa przestępcza może funkcjonować bez wewnętrznej struktury organizacyjnej i nie jest wymagany jej niezmienny skład jak i brak mechanizmów wymuszających posłuszeństwo grupy. Może zaś funkcjonować na zasadzie dobrowolnego udziału w niej jej członków, musi przy tym łączyć ich chęć popełnienia przestępstw jak i gotowość do takich działań na rzecz grupy”.

Tytułem podsumowania przytoczyć można orzeczenie SA w Poznaniu, w którym precyzyjnie wskazano cechy, jakie posiadać musi grupa przestępcza:

- 1) zorganizowana grupa powinna składać się z zespołu co najmniej trzech osób;
- 2) istnieje element organizacyjny, wyróżniający się w podziale zadań (ról) i koordynacji działania uczestników. Nie jest konieczne, aby wszyscy członkowie zorganizowanej grupy przestępczej wspólnie uzgadniali sposób popełnienia przestępstwa, a nadto byli połączeni więzami wzajemnej znajomości;
- 3) występuje element kierownictwa i dyscypliny. Grupa zorganizowana musi mieć swego przywódcę, który nie musi być stałym przywódcą, ani też tym, który daną grupę zorganizował;
- 4) poziom organizacji grupy nie jest bliżej sprecyzowany. Wystarczy zatem niski stopień zorganizowania;
- 5) organizowanie się grupy winno dokonać się przed popełnieniem planowanych przestępstw. Elementy zorganizowania wymagają wcześniejszego wypracowania i nie można ich wytworzyć *ad hoc* – w trakcie popełnienia przestępstwa. Jest to zarazem czynnik odróżniający zorganizowaną grupę przestępczą od współsprawstwa, które jako działanie „wspólne i w porozumieniu” z inną osobą, może ukonstytuować się dopiero w trakcie wykonania znamion czynu zabronionego (współsprawstwo sukcesywne);

- 6) zorganizowaną grupę przestępczą konstituuje łączne występowanie dwóch elementów, tj. porozumienia i zorganizowania. Porozumienie stanowi zarazem podstawę zorganizowanej grupy, ale nie wyczerpuje jej istoty;
- 7) uczestnicy zorganizowanej grupy nie muszą znać się osobiście i umawiać się wspólnie. Wystarczy, aby każdy z uczestników grupy posiadał świadomość działania w jej strukturze organizacyjnej;
- 8) wymagany jest element trwałości, polegający nie tylko na popełnieniu przestępstw w sposób ciągły, ale także zapewnieniu sobie stałych źródeł dochodu trwających jakiś czas. Z trwałością związany jest element „spoistości”, oznaczający gotowość prowadzenia działalności w sposób ciągły (wyr. z 14.6.2017 r., II AKa 52/17, Legalis).

11. **Związek przestępczy.** W wyr. z 27.10.1995 r. (III KRN 122/95, 11 niepubl.) SN wskazał, że cechami związku są trwałe formy organizacyjne, oznaczone kierownictwo oraz określona dyscyplina członków.

„Dla przyjęcia, że pewna grupa ludzi stanowi «związek», nie jest istotne, czy zachodziła w niej potrzeba stosowania rygorów organizacyjnych, lecz to, czy były one w ogóle przewidziane. Nie można stawiać znaku równości pomiędzy dobrowolnym podporządkowaniem się autorytetowi innej osoby a wynikającym z porozumienia zobowiązaniem do wypełniania jej poleceń z ustalonymi konsekwencjami odmowy ich wykonania” [wyr. SN(7) z 25.3.1992 r., II KRN 433/91, Legalis].

Sąd Najwyższy w uchwale z 21.12.1999 r. (I KZP 44/99, Legalis) stanął na stanowisku, że uchylenie karalności osoby korzystającej ze statusu świadka koronnego za przestępstwo określone w art. 1 ust. 2 ŚwKorU (art. 258 § 1 lub 2 KK), obejmuje tylko sam udział w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw.

Zasadniczymi cechami związku przestępczego są: sformalizowany sposób dopuszczania członków, struktura i rygory organizacyjne w sferze wypełniania poleceń przywódcy wraz z konsekwencjami w razie odmowy ich wykonania. Cechy takiego związku zostały już (lecz zbyt szeroko) wyrażone w wyr. SA z 24.4.1997 r. (II AKa 57/97, Legalis). Związki takie rzadko występują w praktyce kryminalnej, a częściej – grupy przestępcze, najczęściej zaś – grupy niezorganizowane, luźne (szajki), w których związki osobiste między uczestnikami sprzyjają wspólnemu przestępczemu działaniu, choćby

jeden z uczestników kierował działaniem innych (wyr. SA w Krakowie z 4.8.1999 r., II AKa 125/99, Legalis).

Jak podkreślił SN w wyr. z 12.1.1995 r. (II KRN 232/94, Legalis), nie jest uzasadnione przenoszenie pojęcia związku w rozumieniu prawa karnego do wspólnoty o charakterze religijnym, wyznaniowym – zbiorowiska ludzi, których łączy nie więź organizacyjna, ale religijna.

12 12. Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. W art. 2a Konwencji Narodów Zjednoczonych z 15.11.2000 r. przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (Dz.U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158 ze zm.) zdefiniowano pojęcie zorganizowanej grupy przestępczej oraz grupy posiadającej strukturę:

- 1) „zorganizowana grupa przestępcza” oznacza posiadającą strukturę grupę, składającą się z trzech lub więcej osób, istniejącą przez pewien czas oraz działającą w porozumieniu w celu popełnienia jednego lub więcej poważnych przestępstw określonych na podstawie niniejszej konwencji, dla uzyskania, w sposób bezpośredni lub pośredni, korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej;
- 2) „grupa posiadająca strukturę” oznacza grupę, która została utworzona nie w sposób przypadkowy w celu bezpośredniego popełnienia przestępstwa i która nie musi posiadać formalnie określonych ról dla swoich członków, ciągłości członkostwa czy rozwiniętej struktury.

13 13. Decyzja ramowa 2008/841/WSiSW w sprawie zwalczania przestępczości zorganizowanej. Istotniejsze jest, że zbieżne pojęcia do używanych przez polskiego ustawodawcę, zdefiniowane są w prawie unijnym. Otóż zgodnie z art. 1 pkt 1 decyzji ramowej Rady 2008/841/WSiSW z 24.10.2008 r. w sprawie zwalczania przestępczości zorganizowanej (Dz.Urz. UE L z 2008 r. Nr 300, s. 42) pojęcie „organizacja przestępcza” oznacza zorganizowaną grupę, istniejącą przez pewien czas, składającą się z więcej niż dwóch osób, działających wspólnie w celu popełnienia przestępstw, których maksymalne zagrożenie karą wynosi co najmniej 4 lata pozbawienia wolności lub aresztu lub które podlegają surowszej karze, w celu osiągnięcia, bezpośrednio lub pośrednio, korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej. Natomiast „zorganizowana grupa” oznacza grupę, która nie jest przypadkowo utworzona w celu natychmiastowego popełnienia

przestępstwa, której członkowie nie muszą mieć formalnie określonych ról, w której nie musi istnieć ciągłość członkostwa ani rozwinięta struktura (art. 1 pkt 2 decyzji ramowej 2008/841).

14. Wyłączenie możliwości zastosowania przepisów ustawy wobec osób kierujących. Analizując przepis art. 1 należy mieć na uwadze, że art. 4 pkt 3 ustawy wyklucza możliwość przyznania statusu świadka koronnego osobie, która kierowała zorganizowaną grupą albo związkiem mającym na celu popełnienie przestępstwa albo przestępstwa skarbowego. Oznacza to, że świadkiem koronnym nie może zostać sprawca kierujący taką grupą. *M. Gabriel-Węglowski* wskazał, że można przyjąć, że świadkiem koronnym mogłaby zostać osoba zakładająca taką grupę lub związek. Ale jednocześnie podkreśla, że na tle dowodowym mogą zaistnieć w praktyce zasadnicze wątpliwości w odróżnieniu zakładania grupy od kierowania nią we wstępnej fazie jej istnienia. W przypadku ich pojawienia się należy odrzucić możliwość wdrożenia instytucji świadka koronnego (*M. Gabriel-Węglowski*, Ustawa o świadku koronnym, kom. do art. 1, pkt 12). Sąd Najwyższy w tej kwestii przyjął jednak jednoznaczne stanowisko, stwierdzając w orzeczeniu z 10.5.2005 r.: „Wyłączenie przewidziane w art. 4 ust. 3 ustawy z 25.6.1997 r. o świadku koronnym (Dz.U. Nr 160, poz. 1083 ze zm.) oznacza, że jedynie wówczas, gdy przedmiotem postępowania karnego jest odpowiedzialność określonych osób za udział lub kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą i przestępstwa popełnione w takiej grupie, nie jest możliwe, by świadkiem koronnym była osoba, która grupę taką zakładała lub nią kierowała. Natomiast, gdy przedmiotem postępowania staje się odpowiedzialność karna za udział lub kierowanie związkiem przestępczym, w tym i związkiem zbrojnym, świadkiem takim nie może być tylko osoba, która związek taki zakładała bądź nim kierowała, lub należała do kolektywnego jego kierownictwa, może zaś nim być osoba uczestnicząca jedynie w takim związku, a nie w jego kierownictwie, choćby w ramach takiego związku, składającego się z różnych grup czy podgrup, kierowała tego rodzaju zespołem ludzi” (post. SN z 10.5.2005 r., II KK 531/04, Legalis).

15. „Podwójna rola” świadka koronnego. Jak wskazuje *T. Grzegorzcyk*: „Instytucja świadka koronnego może być stosowana jedynie w zakresie przedmiotowym wskazanym w art. 1 ŚwKorU. Jeżeli jednak osoba ustanowiona takim świadkiem zeznaje także (przy okazji) na okoliczność czynów zabronionych, odnośnie do których nie

ma zastosowania ustawa o świadku koronnym, to zeznania takie mogą być wykorzystane w postępowaniu przeciwko osobom, które świadek ów obciąża tymi czynami, z tym że nie jest on w postępowaniu wobec tych osób świadkiem koronnym, lecz zwykłym świadkiem” (*T. Grzegorzcyk*, Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym, Kraków 2008, s. 1432). Stanowisko w podobnym duchu zajął SA w Katowicach w wyr. z 16.12.2004 r. (II AKa 223/04, Legalis): „W praktyce jednak często zdarza się, że świadek koronny składa zeznania dotyczące przestępstw spoza katalogu zawartego we wspomnianym przepisie art. 1 omawianej ustawy. Uzyskane w ten sposób zeznania generalnie mogą być wykorzystywane w postępowaniu karnym przeciwko osobom obciążonym tymi czynami przez świadka koronnego, ale świadek koronny powinien występować wtedy w roli «zwykłego» świadka ze wszystkimi tego konsekwencjami prawnymi. Przede wszystkim chodzi o to, że uchylenie karalności czynu osoby korzystającej ze statusu świadka koronnego dotyczy wyłącznie przestępstw wymienionych w art. 1 ustawy o świadku koronnym. Za inne przestępstwa spoza tego katalogu ujawnione niejako «przy okazji» świadek koronny może ponieść odpowiedzialność karną na zasadach ogólnych”.

- 16** 16. **Świadek koronny a „mały świadek koronny”**. W przypadku, gdy sprawca uzyska status świadka koronnego wyłącza zastosowanie wobec niego instytucji tzw. małego świadka koronnego, określonej w przepisach art. 60 § 3–4 KK, art. 36 § 3 KKS oraz art. 77 § 4 KKS (przewidujących nadzwyczajne złagodzenie kary w zamian za współdziałanie z organami ścigania) z prozaicznej przyczyny – znacznie większe korzyści czerpie on z tej pierwszej instytucji. Natomiast nie ma przeciwskażeń, by z regulacji tych skorzystał w innych postępowaniach, w których jest podejrzanym, a nie ma statusu świadka koronnego.

Art. 2. [Świadek koronny]

Świadkiem koronnym jest podejrzany, który został dopuszczony do składania zeznań w charakterze świadka, na zasadach i w trybie określonych niniejszą ustawą.

Spis treści

	Nb
I. Charakterystyka	1–4
1. Korzenie angielskie instytucji świadka koronnego	1
2. Brak jednolitego modelu świadka koronnego	2
3. Wybór odpowiedniego modelu instytucji świadka koronnego	3
4. Świadek koronny – cel powołania	4
II. Świadek koronny w polskim porządku prawnym	5–9
1. „Świadek-konfident”	5
2. Instytucja świadka koronnego jako skuteczny środek dowodowy	6
3. Uzasadnienie wprowadzenia instytucji świadka koronnego	7
4. Brak modyfikacji	8
5. Program ochrony świadka koronnego	9
III. Wejście w życie ustawy	10–12
1. Wprowadzenie instytucji świadka koronnego	10
2. Założenia ustawy	11
3. Dowód z zeznań świadka koronnego	12
IV. Definicja legalna świadka koronnego	13–22
1. Pojęcie świadka	13
2. Definicja legalna	14
3. Osoby mogące zostać świadkiem koronnym	15
4. Zgoda podejrzanego	16
5. Nieformalny charakter propozycji otrzymania statusu świadka	17
6. „Układ” między państwem a podejrzanym	18
7. Zeznania świadka koronnego	19
8. Brak możliwości kwestionowania przez sąd statusu świadka koronnego w toku postępowania	20
9. Zeznania świadka koronnego jako jedyny dowód w sprawie	21
10. „Schemat” przesłuchania świadka koronnego	22

I. Charakterystyka

1. **Korzenie angielskie instytucji świadka koronnego.** Instytucja 1 świadka koronnego wywodzi się z Anglii (*King's/Queen's evidence*). Wobec braku policji, oskarżyciel apelował do poddanych króla, aby donosili o popełnionych przestępstwach i pomagali w ujęciu sprawców. W ten sposób wykształciła się praktyka ogłaszania proklamacji zapewniających nagrodę za ujęcie sprawców i obiecujących darowanie kary tym przestępcom, którzy wydadzą innych sprawców. Początkowo

obietnice te czynione były w ustawach, z czasem same sądy zaczęły proponować ułaskawienie, w zamian za przyznanie prowadzące sprawy do skazania (*S. Waltoś*, Świadek koronny – obrzeża odpowiedzialności karnej, PiP 1993, z. 2, s. 13). Pierwsza wzmianka o świadku koronnym pochodzi z 1167 r. i wyszła spod pióra *Henry'ego de Bacton'a* w 1167 r. (*M.M. Bigelow*, History of Procedure in England, Londyn 1810, s. 328): „król ma władzę darowania kary tym, którzy ujawniają współsprawców i pozwolą uwolnić od nich kraj” (*M.M. Bigelow*, Placita Anglo-Normannica: law cases from William I to Richard I, preserved in historical records, Londyn 1879, s. 298). Osoby takie nazywano – *approvers*, czyli ci, którzy dowodzili lub byli gotowi dowieść czyjejs winy. Królewski akt łaski przybrał formę immunitetu, po przyznaniu którego *approver* przekazywany był przez szeryfa (pełniącego rolę urzędnika królewskiego na terenie hrabstwa) do sądu, w którym uroczyście przysięgał, że wspólnie z oskarżonym popełnił przestępstwo (i dopiero tutaj zaczynała się jego prawdziwa rola – musiał bowiem, w drodze ordaliów, udowodnić prawdziwość własnych zeznań. Pomyślnie przejście sądu bożego oznaczało niewinność. Przegrana oznaczała zwykle śmierć). Kształtujący się w tamtym czasie w Anglii nowoczesny system prawa precedensowego, czyli *common law*, stopniowo zastępował dotychczasowe rozstrzygnięcie sporów – zarówno karnych, jak i cywilnych – na zasadzie ordaliów, których ostatecznie zakazał król. W XVI w., wraz z elementami procesu inkwizycyjnego w procesie angielskim, w miejsce *approvera* wprowadzono *appeachers* (oskarżycieli, donosicieli), których zadanie zostało ograniczone do dostarczenia informacji o popełnionych przestępstwach i oskarżenia współsprawców, bowiem wszyscy podwładni byli winni władcy *knowledge and discovery* (*H. Kadish, M.G. Paulsen*, Criminal Law and Its Processes: Cases and Materials, Londyn 1975, s. 1010). Od tego czasu udowodnienie winy leżało w gestii sądu, a król gwarantował świadkom immunitet, którzy po uzyskaniu królewskiego pardonu byli w znacznie korzystniejszej sytuacji, niż niepewni wyniku ordaliów *approvers* (choć w średniowiecznej doktrynie nadal posługiwano się tym terminem). Warunkiem uzyskania pardonu (immunitetu dla sprawców przestępstw) było dobrowolne oddanie się w ręce wymiaru sprawiedliwości, zeznania musiały dawać pełną gwarancję skazania co najmniej jednego współsprawcy, przestępstwo znajdowało się na liście statutu (morderstwo lub zdrada wyłączały możliwość zastosowania instytucji *appeachers*) (*M. Hale*, History of

the Pleas of the Crown, t. 2, Londyn 1800, s. 226 i n.). Przyznany immunitet obejmował tylko to przestępstwo, które było przedmiotem procesu. Niegodne zachowanie sprawcy lub naruszenie obowiązków nałożonych przez sąd lub uniewinnienie wskazanych przez świadka osób pociągało za sobą skazanie go na podstawie dostarczonych przez niego informacji (*L. Radzinowicz, A History of English Criminal Law and its Administration from 1750, t. IV, Londyn 1956, s. 44*). Krytyka tej instytucji legła u podstaw zmian i przyjęcia bardziej praktycznego rozwiązania, którym okazał się *Crownwitness*, występujący także pod nazwą *King's evidence* albo *Queen's evidence* (*A. Lach, Kształtowanie się instytucji świadka koronnego w prawie angielskim, CP-H 2001, Nr 1, s. 176 i n.*).

System *common law* ukształtował prawo w całym świecie anglosaskim, a instytucja świadka koronnego występuje we wszystkich odmianach procesu anglosaskiego, od 1979 r. stopniowo recypowana w Europie Zachodniej, a po 1992 r. także w Europie Centralnej i Wschodniej (*S. Waltoś, Proces karny. Zarys Systemu, Warszawa 2002, s. 390; M. Adamczyk, Świadek koronny. Analiza prawnokryminalistyczna, Warszawa 2011, s. 12*).

2. Brak jednolitego modelu świadka koronnego. Nie ma jednolitego modelu świadka koronnego. Jego postać jest zależna od ustawodawstwa w danym kraju (*immunitywitness, accomplicewitness, informantdefendant, Kronzeuge, Aufklärungsgelhilfe, pentito*). Mimo różnorodności uregulowań tej instytucji, na tle obowiązujących regulacji prawnych można wskazać pewne elementy wspólne:

- 1) zakres przedmiotowy (ograniczony do przypadków ciężkiej przestępczości);
- 2) zakres podmiotowy (stosowna proporcja czynów świadka koronnego do czynów innych sprawców, których działalność przestępczą zeznania świadka ujawniły);
- 3) własna inicjatywa sprawcy w przekazaniu znanych mu faktów i w ten sposób istotne przyczynienie się do wykrycia czynu i jego sprawców;
- 4) własna inicjatywa świadka koronnego w przedmiocie powiadomienia odpowiednich organów o planowanym przestępstwie i zapobieżenie skutkom porozumień przestępczych);
- 5) zróżnicowana gama materialnoprawnych i procesowych konsekwencji, przewidzianych w stosunku do sprawcy będącego świadkiem koronnym oraz wprowadzenie instytucji świadka ko-

ronnego przez ustawy dodatkowe, zwykle czasowo, co daje możliwość sprawniejszej, w razie potrzeby, nowelizacji ustaw; zob. *J. Grajewski*, Instytucja świadka koronnego w procesie karnym, <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2016/07/1ae94f397efc563a63c939afda69a8b6.pdf>, data dostępu: 25.5.2020 r.).

3 3. Wybór odpowiedniego modelu instytucji świadka koronnego.

Z wyborem określonego modelu instytucji świadka koronnego wiąże się jednocześnie odpowiednie konsekwencje materialnoprawne i procesowe (*J. Brylak, A. Gilardyni, R. Privitera*, Instytucja świadka koronnego w systemie włoskiego prawa procesowego, *Prok. i Pr.* 2005, Nr 11, s. 104–105).

4 4. Świadek koronny – cel powołania.

Generalnie przyjmuje się, że świadkiem koronnym jest sprawca czynu, który przyjął korzystną propozycję w zakresie ścigania (co do wyłączenia odpowiedzialności karnej) lub ukarania (co do wyłączenia lub ograniczenia karnych konsekwencji popełnionego czynu) w zamian za zeznania obciążające innych współuczestników, sprawców. Celem powołania świadka koronnego jest pozyskanie przez organy ścigania cennego źródła informacji, przełamanie „zmony milczenia” i pozyskanie nowych dowodów, co ma jednocześnie podnieść wykrywalność i skuteczność ścigania karnego najpoważniejszych przestępstw i ich sprawców oraz dostarczyć brakującego materiału dowodowego.

II. Świadek koronny w polskim porządku prawnym

- 5 1. „Świadek-konfident”. Okres transformacji ustrojowej po 1989 r. oraz gwałtowny wzrost bezrobocia były przyczynami gwałtownego wzrostu wskaźnika przestępczości. Otwarcie granic oraz usytuowanie geopolityczne Polski spowodowały zaś jakościową zmianę popełnianych przestępstw. Szczególnym zagrożeniem dla państwa stała się przestępczość zorganizowana (*M. Adamczyk*, *Świadek*, s. 11). Na łamach prasy codziennej, w środowisku teoretyków i praktyków prawa, wśród parlamentarzystów, przedstawicieli służb specjalnych Policji, w programach telewizyjnych i radiowych rozgorzała dyskusja na temat rewolucyjnych procesowych środków ścigania przestępczości zorganizowanej, w szczególności zaś instytucji świadka koronnego. Zwolennicy tej instytucji podkreślali, że „waga przechyla się na korzyść świadka koronnego jako pomocnika władzy na najbardziej

[Przejdź do księgarni →](#)